

השלכות יישום IFRS 15 על צירופי עסקים

אנו נמצאים כשנתיים לאחר תחילת היישום של תקן דיווח כספי בינלאומי 15 הכנסות מחוזים עם לקוחות (להלן: "התקן" או "IFRS 15") מיושם באופן מנדטורי. עם זאת, כבר מזה עשור, IFRS 15 נמצא תחת אור הזרקורים ומעורר הדים ותגובות רבות. עם פרסומו של התקן אף הוקם ה-TRG¹, שכזכור שימש כגוף מקצועי שתפקידו העיקרי לדון בסוגיות ביישום התקנים החדשים וליידע הן את הוועדה לתקני חשבונאות בינלאומיים (IASB) והן את הוועדה לתקני חשבונאות פיננסית בארה"ב (FASB) אודותיהן, ובכך לסייע לשתייהן לקבל החלטה כיצד, אם בכלל, לתת מענה לסוגיות שנדונו.²

פרסום זה מביא שתי סוגיות המשך ביישומן של התקן בהקשר הספציפי של צירופי עסקים תחת הוראות תקן דיווח כספי בינלאומי 3 צירופי עסקים, וכולל דגשים להשלכות האפשריות על דוחותיהן הכספיים של חברות.

הקדמה

הטיפול החשבונאי בהתאם ל-IFRS 3 הוא יישום **שיטת הרכישה**. הרעיון המרכזי שעומד בבסיס שיטת הרכישה הינו **שצירוף העסקים הוא מנקודת המבט של הישות שזוהתה כצד הרוכש בעסקת צירוף העסקים**. כמו כן, עקרון ההכרה והמדידה העקרוני ב-IFRS 3 הוא הכרה בכל הנכסים וההתחייבויות הניתנים לזיהוי של החברה הנרכשת ונרכשו במסגרת צירוף העסקים לפי **שוים ההוגן**, למעט חריגים מוגדרים.

סוגיה 1- חוזה בגינו הוכרה הכנסה נדחית לאור הגבלות על תמורה משתנה

סוגיה שעולה היא הטיפול החשבונאי בצירוף עסקים, בחוזה קיים בחברה הנרכשת, שבגינו הכירה החברה הנרכשת במאזנה **בהכנסה נדחית** לאור ההגבלות החלות על ההכרה בתמורה משתנה כפי שיוסברו בהמשך, ובכלל זה בהבדלי ההכרה, המדידה וההצגה בין הדוחות הכספיים של החברה הנרכשת לבין הדוחות הכספיים המאוחדים של החברה הרוכשת.

לצורך ההסבר נניח את הדוגמה הבאה:

ביום 1 בינואר 2019 ("מועד הרכישה") חברה א' (הרוכשת) השיגה שליטה על חברה ב' (הנרכשת) באמצעות רכישה של מניות חברה ב'. עסקת רכישת המניות מטופלת כצירוף עסקים שבתחולת IFRS 3.

נכון למועד הרכישה, הנכסים וההתחייבויות בספרי חברה ב' תאמו את שוים ההוגן, למעט האמור להלן:

- ◀ חברה ב' התקשרה בחוזה עם לקוח לפיתוח אתר אינטרנט (החוזה בתחולת התקן ומטופל בספרי חברה ב' במסגרתו).
- ◀ מחיר העסקה שנקבע בחוזה מותנה בכמות הכניסות לאתר בתקופה שלאחר השלמת פיתוחו ומסירתו ללקוח.
- ◀ עבודת פיתוח האתר הושלמה ונמסרה ללקוח בטרם בוצעה עסקת הרכישה.
- ◀ התמורה בגין החוזה תתקבל בתקופה של חמש שנים שלאחר מועד הרכישה.

מהו הטיפול החשבונאי שתיישם חברה ב' בגין החוזה בדוחותיה הכספיים?

חברה ב' השלימה את עבודת פיתוח האתר ובהתאם לתקן השלימה את מחויבות הביצוע שלה בגין החוזה במלואה, משום שאינה מחויבת למסור סחורות או שירותים נוספים. יחד עם זאת, קיימת אי וודאות לגבי סכום ההכנסות, שחברה ב' צפויה להרוויח בגין חוזה זה.

ההגבלות שחלות על ההכרה בהכנסה מתמורה משתנה

התקן כולל הנחיות ברורות לאופן הטיפול והמדידה של תמורה משתנה לרבות ביחס להגבלות החלות על ההכרה בהכנסה מתמורה משתנה. הנחיות כאמור נעדרו מהתקינה הקודמת ולכן ביישום התקן לראשונה ייתכן והביאו לשינוי במועד ההכרה בהכנסה.

במקרים אלה, יש להעריך את התמורה שהישות תהיה זכאית לה בגין העברת הסחורות והשירותים, בעקביות, בהתאם לשיטה המשקפת באופן הטוב ביותר את התמורה שהישות תהיה זכאית לה. הערכה זו **תעודכן בכל תקופת דיווח**.

תמורה משתנה לא תוכר אם שינוי בהערכות יביא להיפוך משמעותי של ההכנסה שהוכרה במצטבר. דהיינו, יש לכלול במחיר העסקה את כל התמורה המשתנה (או את חלקה) רק עד למידה **שצפוי, ברמה גבוהה (highly probable)**, שלא יתרחש היפוך משמעותי בסכום המצטבר של ההכנסה שהוכרה כאשר אי הוודאות תתברר בתקופות עוקבות.³

המסקנה

למרות שהשלימה את מחויבות הביצוע בגין החוזה במלואה, חברה ב' תדחה את ההכרה בהכנסה, שהיא צופה להרוויח בגין החוזה, והיא תוכר במשך חמש השנים הבאות כאשר מגבלות התמורה המשתנה יתבררו.

מהו הטיפול החשבונאי שתיישם חברה א' בגין החוזה בדוחותיה הכספיים המאוחדים?

החוזה, שכאמור מטופל בתחולת IFRS 15, אינו מוחרג מתחולת ההוראות הרגילות בדבר הכרה ומדידה של IFRS 3 ולפיכך יימדד לפי שווי ההוגן במועד הרכישה.

הבדלי מדידה בגין החוזה

כאמור, חברה ב' מודדת את החוזה בהתאם להגבלות החלות על ההכרה בהכנסה מתמורה משתנה, שמהווה מדידה שאיננה לפי שווי הוגן ונחשבת למדידה שמרנית יותר.

לעומת זאת, חברה א', הרוכשת בצירוף העסקים, מודדת את החוזה לפי שווי ההוגן בהתאם להוראות תקן דיווח כספי בינלאומי 13 **מדידת שווי הוגן** שמהווה בסיס מדידה בהתאם לנקודת מבט של **משתתפים בשוק**.

מהו הנכס שיוכר בדוחות הכספיים המאוחדים של חברה א' לאחר איחודם עם חברה ב'?

אם ננתח את עסקת הרכישה בראי הדוח הכספי המאוחד, למעשה, חברה א' רכשה זכות לקבל זרם עתידי של תקבולי מזומנים משתנים בגין עבודה לפיתוח אתר אינטרנט ללקוחה של חברה ב' שעד לאותו מועד בוצעה והושלמה כבר במלואה, ובגינה לא קיימות מחויבויות ביצוע נוספות כלשהן. לפיכך, חברה א' נדרשת להכיר בדוחות הכספיים המאוחדים בנכס שמדידתו תיוחס לצפי של אותם תקבולי מזומנים עתידיים נכון למועד הרכישה.

באופן אינטואיטיבי, החשיבה הראשונית על הנכס שחברה א' צריכה לייחס לחוזה היא חשיבה כזו שתואמת את החשיבה מנקודת מבטה של חברה ב' ביחס לנכס שיוחס בגין החוזה. אולם, כפי שצוין בהקדמה לפרסום זה, החשיבה צריכה להיות כזו שתואמת את העיקרון המרכזי שבבסיס שיטת הרכישה, **אשר רואה את צירוף העסקים מנקודת המבט של הרוכש בצירוף עסקים** והמדידה על פיה היא בשווי הוגן. דהיינו, מבחינת החברה הרוכשת בצירוף העסקים, **נרכש נכס חדש על ידה במועד הרכישה ולפיכך טיבו ייבחן בהתאם לנקודת מבטה**.

לאור אי התניית קבלת תזרימי המזומנים במחויבויות ביצוע נוספות כלשהן מצידה של חברה א', **מבחינתה חוזה זה מהווה נכס פיננסי** שבתחולת תקן דיווח כספי בינלאומי 9 **מכשירים פיננסיים** (לעומת נכס בגין חוזה בתחולת IFRS 15) שיוכר במועד הרכישה לפי שווי ההוגן בדוחותיה הכספיים המאוחדים.

מהו הסיווג החשבונאי של הנכס הפיננסי שיוכר בדוחות הכספיים המאוחדים של חברה א' בהתאם להוראות IFRS 9?

בהתאם ל-IFRS 9 הסיווג של נכס פיננסי מבוצע במועד שבו הוא מוכר לראשונה. נכסים פיננסיים שנרכשים במסגרת צירוף עסקים מוכרים לראשונה במועד הרכישה.

מכאן יוצא, כי מבחן תזרימי המזומנים החוזיים (קרי, ההערכה האם מכשיר חוב מעניק זכות לתשלומי קרן וריבית בלבד), הערכת המודל העסקי במסגרתו הנכס הפיננסי משמש והאפשרות לייעד את הנכס הפיננסי לשווי הוגן דרך רווח או הפסד, המהווים חלק מהוראות IFRS 9 הופכים להיות זמינים בפני הרוכש רק במועד שבו הנכס הפיננסי מוכר לראשונה, קרי במועד הרכישה.

בבדיקת העמידה במבחן תזרימי המזומנים החוזיים, או במילים אחרות, ההערכה האם מכשיר חוב מעניק זכות לתשלומי קרן וריבית בלבד, הנכס הפיננסי בגין חוזה זה אינו עומד במבחן כיוון שתזרימי המזומנים שצפויים להתקבל בגינו משתנים כתלות בכמות הכניסות העתידיות לאתר, שפותח על ידי חברה ב', במשך חמש השנים שלאחר מועד הרכישה.

הבדלי הצגה בדוחות הכספיים

חברה א' תסווג את הנכס הפיננסי בגין החוזה למדידה לפי שווי הוגן דרך רווח או הפסד. כמו כן, הנכס הפיננסי יוכר במועד הרכישה לפי שווי הוגן לאותו מועד ומדידתו העוקבת תהיה גם כן לפי שווי הוגן, כאשר השינויים בשווי יוכרו בדוח רווח או הפסד באותה תקופה.

כמו כן, השינויים בשווי ההוגן שיוכרו בדוח רווח או הפסד יוכרו כחלק מסך השינויים בשווי ההוגן של כלל נכסיה הפיננסיים שנמדדים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד ולא כהכנסות מחוזים עם לקוחות כיוון שנכסים פיננסיים אינם בתחולתו של IFRS 15.

לסיכום

מניתוח הדוגמה שלעיל ניתן להסיק כי ייתכנו הבדלים מהותיים בין תוצאות הדיווח בדוחותיה הכספיים המאוחדים של חברה א' לעומת התוצאות שידווחו בדוחותיה הכספיים של חברה ב'.

כאשר אי הוודאות בדבר סכום ההכנסה שתוכר בגין התמורה המשתנה תתברר, חברה ב' תכיר בהכנסה בהתאם ל-IFRS 15, בכפוף כמובן להגבלות על התמורה המשתנה ככל שהשפעה כזו נותרה. לעומתה, חברה א' תכיר ברווח או הפסד כתוצאה מהשינוי בשווי ההוגן של הנכס הפיננסי כחלק מסך השינויים הנובעים ממכשירים פיננסיים בשווי הוגן דרך רווח או הפסד ולא כהכנסה 'בשורה העליונה' של הדוח על הרווח הכולל.

לפיכך, חברה רוכשת בצירוף עסקים שבמסגרתו נרכש חוזה עם לקוח של החברה הנרכשת אשר עד למועד ביצוע עסקת הרכישה השלימה את מלוא מחויבות הביצוע בגינו, אך ההכנסה בגין החוזה טרם הוכרה או טרם הוכרה במלואה, **נדרשת לבחון בקפידה ובתשומת לב רבה את התנאים של אותו החוזה.**

סוגיה 2- קביעה מחדש של שיעור היוון בחוזה המכיל רכיב מימוני משמעותי

IFRS 15 קובע שבחישוב מחיר העסקה יש לבצע התאמה בגין השפעת ערך הזמן של הכסף אם התשלום מספק ללקוח או לחברה (במפורש או במשתמע) הטבה מימונית משמעותית. הוראות התקינה הקודמות (IAS 18) לא קבעו טיפול ספציפי בסוגיה זו.

במקרים אלו יש להתאים את התמורה לסכום שהיה מתקבל לו הלקוח היה משלם במזומן במועד העברת הסחורות או השירותים. **שיעור הריבית היוון** הוא השיעור שהיה נעשה בו שימוש בעסקה מימונית נפרדת בין הצדדים **במועד הכניסה לחוזה ואין לבצע בו שינוי בתקופות עוקבות בשל שינוי בנסיבות, לרבות שינויים בהערכת סיכון האשראי של הלקוח.** ההתאמה של מחיר העסקה תוביל להצגה של הכנסות מימון כנגד קיטון בהכנסות מחוזה, כאשר ההטבה המימונית היא ללקוח, ולהצגה של הוצאות מימון כנגד גידול בהכנסות מהחוזה, כאשר ההטבה המימונית היא לחברה.

על אף האמור ב-IFRS 15, **שיעור היוון זה, ייקבע מחדש על ידי הרוכש בעסקת צירוף עסקים.** החשיבה היא כזו שתואמת את העיקרון המרכזי שבבסיס שיטת הרכישה, **אשר רואה את צירוף העסקים מנקודת המבט של החברה הרוכשת בצירוף עסקים.** כלומר, במועד הרכישה, החברה הרוכשת תכיר בנכסים ובהתחייבויות של החברה הנרכשת לפי שווים הוגן למועד הרכישה. לכן נכסים בגין חוזה או התחייבויות בגין חוזה יוכרו במועד הרכישה לפי שווים הוגן לאותו מועד. קביעת שיעור היוון תתבצע בהתאם ל-IFRS 13, שהוא למעשה שיעור היוון שמבוסס על נקודת המבט של משתתף בשוק.

ההבדל הנובע מהמדידה בשווי הוגן שמיישמת החברה הרוכשת במועד הרכישה לבין הטיפול שמיישמת החברה הנרכשת עשוי להיות מהותי, במיוחד כאשר מדובר בחוזים ארוכי טווח שההכנסה בגינם מוכרת לאורך זמן, למשל כאשר מדובר בחוזי בנייה.